

SITUAȚIA ȚĂRĂNIMII DE PE VALEA BÎRGĂULUI ÎN LUMINA CONSCRIPTIEI DIN 1783

IOAN POP

Valea Bîrgăului¹ este situată în nord-estul Transilvaniei, la întreita graniță dintre Bucovina, Moldova și Transilvania, pe cursul superior al Bistriței ardelene, la circa 20 km nord-est de orașul Bistrița. Această regiune a fost, împreună cu pasul ce-l deschide, poartă de incursiuni a numeroși invadatori, dar și pas de trecere pentru armatele lui Petru Rareș, Mihai Viteazul și a diferiților principii ardeleni, precum și un important drum și pas comercial între provinciile mai sus amintite.

În ceea ce privește limitele, valea Bîrgăului este cuprinsă între limita de est a Cîmpiei Transilvaniei și marginea apuseană a munților Bîrgău și Călimani². Depresiunea Livezile-Bîrgău este limitată la nord de ultimele prelungiri ale dealurilor Prislopului, care se lasă spre depresiune sub forma unor culmi prelungite, iar la sud de marginea nordică, coborîtă, a piemontului Călimanilor (piemontul Dorolei). Spre deosebire de depresiunile Budacului și Dumitrei, depresiunea Livezile-Bîrgău s-a format la contactul cu zona muntoasă. Într-un complex de sedimente friabile, riul Bistrița a reușit să-și creeze — odată scăpat de formațiunile vulcanice — o vale largă, mai largă decît a Mureșului la ieșirea din defileul Toplița-Deda și mai extinsă decît a Someșului Mare la Nepos³.

Relieful regiunii Bîrgăului este acela al unei depresiuni bifurcate pe văile Bistriței ardelene și al afluentului său Tiha : străjuite la nord și

1 După Nicolae Drăganu, denumirea de Bîrgău ar deriva de la slavonescul „Bîrg” (ascunzătoare – vizuină), adică ascunzătoare pentru locuitori. Vezi Nicolae Drăganu, *Toponimie și istorie*, Cluj, 1928, pp. 142–145.

2 c.f. Virgil Gîrbacea, *Delurile Bistriței* (studiu geomorfologic). Lucrare de dizertație. Cluj, 1957, p. 5. (Lucrarea se află în manuscris la Biblioteca Facultății de geografie-geologie de la Universitatea din Cluj-Napoca).

3 *Ibidem*, p. 62.

la sud de două șiruri de înălțimi între 1300 — 1900 m, în direcția generală vest — est, iar la est o ramificație a Călimanilor ce ia direcția nord-sud, limitează regiunea Bîrgăului spre est, despărțind bazinul Dornei de apele bazinului superior al Bistriței ardelenice și din care își trimite o ramificație secundară spre vest, închizînd spre nord și spre sud două mici depresiuni : a Tihuței spre nord și a Colibiței spre sud. Ca forme mai importante de relief în regiunea Bîrgăului găsim : munți, dealuri, platouri sau podereee, lunci și diferite alte forme morfologice de mai mică importanță⁴.

După această prezentare succinată a condițiilor naturale, în cele ce urmează vom menționa unele date mai semnificative privind istoricul văii Bîrgăului. Primul act oficial, cunoscut pînă în prezent, care amintește despre Bîrgău, datează din anul 1317, cînd s-a făcut o împărțire a munților Bîrgăului între familiile nobiliare înrudite Bethlen și Apaffy, printr-o comisie de funcționari ai comitatelor Dobica și Solnocul Interior. De aici rezultă că la acea dată regiunea văii Bîrgăului era iobăgită și aparținea comitatului Dobica⁵.

În anul 1328 Toma, voievodul Transilvaniei, aflînd că locuitorii din comunele de pe valea Bîrgăului, iobăgite și supuse pe atunci lui Ioan Heniul, voiesc să părăsească acele sate, îi somează să rămînă pe loc, luîndu-i sub protecția sa și îndeminînd și pe alții să se așeze în acele comune⁶. Rezultă, astfel, faptul că încă din acele vremuri încep nemulțumirile țăranilor români care, neputînd suporta jugul greu al iobăgiei, au început să emigreze în Moldova. Procesul de emigrare din Transilvania în Moldova și Muntenia a luat proporții în perioada care a urmat, mai ales în secolul al XVIII-lea, cînd exploatarea socială din partea nobilimii maghiare și a statului austriac s-a intensificat.

Ca și în alte regiuni montane, locuitorii din comunele de pe valea Bîrgăului au fost la început oameni liberi, fiind aduși în stare de aservire treptat, prin mijloace abuzive. Este cunoscut faptul că acolo unde nu existau moșii nu exista nici iobăgie. Acest principiu este valabil pentru toate regiunile de munte unde locuitorii erau conștienți că ei sînt oameni de condiție liberă și că sarcinile feudale la care erau supuși nu aveau o bază „legală”, ci erau impuse prin mijloace abuzive. Această stare de fapt este valabilă și pentru țăranii din comunele de pe valea Bîrgăului, așa după cum rezultă din documentele vremii, îndeosebi din ordinul împăratului Iosif al II-lea, în scopul militarizării acestei regiuni.

Exploatarea la care erau supuși țăranii de pe valea Bîrgăului de către stăpînii feudali din familia conților Bethlen explică atitudinea lor favorabilă față de miliția de graniță, dorința de a deveni grăniceri pentru a scăpa de jugul iobăgiei. Așa, de pildă, încă cu ocazia primei sale

4. c.f. Teodor Ghițan, *Valea Bîrgăului*, (lucrare aflată în manuscris), Cluj, 1947, p. 5.

5 *Ibidem.* p. 26.

6 c.f. Pompei Boca, *Vechimea documentară a localităților din județul Bistrița-Năsăud*, secolele XII—XIV, în FI, I, 1971, p. 98.

vizite în Transilvania, în anul 1773, împăratul Iosif al II-lea consemna în jurnalul său de călătorie că, la 18 iunie același an, trecînd prin Bistrița, în drum spre Năsăud, a primit în audiență pe primarul comunei Birgău, însoțit de încă doi țărani iobagi. Primarul s-a plîns că administratorul contelui Bethlen l-a arestat și bătut iar apoi l-a scos din sat, confiscîndu-i bunurile pentru faptul că la întrebarea pe care i-a pus-o un ofițer, dacă oamenii vor să devină grăniceri, el a răspuns afirmativ, arătînd că aceasta ar fi dorința tuturor locuitorilor din satele de pe valea Birgăului⁷. Din ordinul lui Iosif al II-lea, primarului i-au fost restituite bunurile, iar administratorul respectiv a fost arestat și trimis sub escortă la Sibiu pentru a fi anchetat. Acest episod nu este lipsit de semnificație. El constituie o dovadă a faptului că autoritățile militare habsburgice sondau încă de atunci terenul pentru militarizarea comunelor de pe valea Birgăului.

În politica sa de întărire și extindere a graniței militare, Iosif al II-lea avea în vedere în primul rînd pe țărani români care, fiind în marea lor majoritate iobagi, acceptau cu ușurință să devină grăniceri pentru a scăpa de sarcinile feudale și a deveni oameni liberi. Curtea de la Viena era informată de anumiți demnitari superiori de stat despre rolul și contribuția românilor, pe plan economic și militar, la susținerea monarhiei. Un exemplu în acest sens îl constituie raportul lui Clary, președintele Tezaurariatului transilvan, înaintat în anul 1781 împăratului Iosif al II-lea, în care se scoate în evidență acest fapt. „Mîinile românilor — se arată în raport — întrețin șoselele și drumurile, ei aduc din locurile cele mai îndepărtate populației produsele necesare consumului, ei cultivă cea mai mare parte a ogoarelor și viilor, asigură în mod precumpănitor mijloacele de circulație, de la ei provine partea cea mai mare a contribuțiilor la visteria statului, de aceleași mîini sînt acuse veniturile rezultate din creșterea vitelor și pășunat, din rîndurile acelo-rași români sînt luați recruții, cu ajutorul lor se transportă mari cantități de sare și acest popor este cel care scormonește munții și prăpăstiile pentru a scoate din sinul pămîntului minerale în favoarea statului și a principelui. Nu mai încapă nici o îndoială că acest popor, ce suportă atîtea mizerii, e cel mai bun prin foloasele aduse intereselor generale și pentru acest motiv merită o deosebită atenție în felul cum urmează să fie tratat în viitor”⁸. Desigur, asemenea păreri referitoare la situația românilor din Transilvania în acel timp și la aportul lor, pe tărîm economic și militar, la susținerea statului corespund adevărului istoric.

Stările de fapt din Transilvania acelor vremi erau însă greu de schimbat, românii continuînd să suporte cele mai apăsătoare sarcini fără a se bucura de drepturile ce li se cuveneau. Astfel, cu ocazia celei

⁷ Arh. St. București, Fond Microfilme din Austria, inv. nr. 1192, rola nr. 59 c (cadrul) 278-281.

⁸ c.f. Mathias Bernoth, *Habsburg und die Anfänge der rumänischen Nationbildung*, Leiden, 1972, p. 40.

de a doua călătorii prin Transilvania, în anul 1783, împăratul Iosif al II-lea, dezamăgit de abuzurile nesfârșite la care erau supuși românii, nota în jurnalul său : „Acești bieți supuși români, care netăgăduit sînt cei mai vechi și cei mai numeroși locuitori ai Ardealului, sînt chinuiți de oricine, unguri ori sași, și copleșiți de nedreptăți”⁹. Evident, prin referirile la unguri și sași trebuie înțeles nobili unguri și patricieni sași. Cu ocazia acestei călătorii, a vizitat din nou și ținutul Bistriței și al Năsăudului, dispunînd ca în cel mai scurt timp să fie militarizate și comunele de pe valea Bîrgăului¹⁰. Dar, ca și în perioada anterioară, nobilii din familia conților Bethlen, care stăpîneau în acel timp ținutul respectiv, s-au opus fiind sprijiniți de dietă și de alte organe aflate în slujba nobilimii.

În ciuda opoziției stărilor privilegiate, împăratul Iosif al II-lea a dispus, în iunie 1783, constituirea unei comisii cu misiunea de a conscrie familiile și moșiile din comunele de pe valea Bîrgăului și de a aprecia valoarea terenurilor ce aparțineau nobililor din familia conților Bethlen, care urmau a fi despăgubiți de stat pentru pierderea lor și a muncii gratuite a țăranilor iobagi. La 11 iulie același an, comisia a fost constituită fiind formată din reprezentanți ai statului militar și anume: maiorul Carol de Heidendorff, căpitanul Wenczel Thürenfeld și sublocotenentul Ioan Șincai, frate cu marele cărturar și corifeu al Școlii Ardelene Gheorghe Șincai, toți trei ofițeri în regimentul II românesc de graniță de la Năsăud; apoi din reprezentantul provinciei, judele de la Tabla Regească (Curtea de Apel) din Tîrgu Mureș, Aranka György și din reprezentantul fiscului, Ioan Csernicsi. Comisia și-a început activitatea în data de 8 august 1783 și a lucrat pînă la 17 octombrie același an, cînd s-au încheiat și semnat procesele verbale¹¹. După ce judele Aranka György raportă guvernului că lucrările preliminare sînt terminate, la 16 decembrie 1783 s-a inaugurat în mod festiv încorporarea ținutului Bîrgăului la districtul regimentului II românesc de graniță, fiind prezenți generalul baron Cristian Rall, mulți ofițeri grăniceri, contele Nicolae Bethlen, comisarul fiscal Andrei Horvatovici cu doi canceliști și judecătorul Aranka György. La 5 ianuarie 1784 au fost adunați toți grănicerii bîrgăuani, atît neuniți cît și cei trecuți la religia greco-catolică și, în prezența generalului Rall, li s-a luat jurămîntul și li s-au dat armele¹². Este de menționat faptul că regimul militar a răscumpărat în 1783 domeniul Bîrgăului cu pămînturi, prestații urbariale, drepturi regale și cu terenuri alodiale de la familia conților Bethlen cu prețul de 700.000 florini din care 300.000 florini plătiți în numerar, iar 400.000 florini reprezentînd valoarea domeniului fiscal Păuliș din Banat, trecut în schimb în proprietatea conților din familia Bethlen¹³.

⁹ Arh. St. București, Fond Microfilme din Austria, inv. nr. 192, nr. 59 c. 523-236.

¹⁰ c.f. H. Benigni, *Pragmatische Geschichte des siebenbürgischen Militärgrenze*, II Theil, lucrare aflată în manuscris la Biblioteca Mitropoliei ortodoxe din Sibiu, pp. 26-27.

¹¹ Arh. St. București, Colecția microfilme Ungaria, rola nr. 373, c. 210-211.

¹² *Ibidem*, c. 211-212.

¹³ c.f. Florian Porcius, *Istoricul Districtului năsăudean*, în *AS*, nr. 9, Năsăud, 1928. p. 24.

Intrucît nobilii din familia conților Bethlen nu aveau tabele de con-scripție privitoare la domeniul Birgăului, acestea s-au făcut atunci, cu ocazia conscrierii, a predării și transpunerii la regimul militar, care în 1789 au mai fost rectificate. Cu acea ocazie s-au constatat numeroase nereguli comise de foștii proprietari referitoare la prestațiile iobăgești și urbariale ale țăranilor români din comunele de pe valea Birgăului ¹⁴. Din documentele conscripției rezultă situația țăranimii din această regiune în anul 1783, ca și din perioada anterioară, precum și stările ten-sionale existente în raporturile ei cu stăpînii feudali, datorită abuzurilor comise de aceștia și de oamenii aflați în slujba lor. Astfel, comisia însărcinată cu efectuarea conscripției consemnează faptul că, „în privința locuitorilor din Birgău, însărcinatul delegat al familiei ¹⁵ a expus toate și amănunțit privitor la convenția încheiată cu locuitorii, în anul 1780, prin care au fost conscriși ca iobagi, însă despre această convenție n-a putut să prezinte acum dovezile invocate, astfel că în acest timp și pînă la aducerea lor, conform hotărîrii comisiei, se va respecta aici tabela rectificată de contribuțiuni, folosită pentru plata dării regești, chiar cu condiția avută de ei anterior; în ce privește însă starea lor anterioară este necesar, în orice eventualitate a prezenta dovezi palpabile ale chestiunii, cu atît mai mult cu cît locuitorii nu recunosc nici a fi persoane iobăgești, nici slujba iobăgească în întregime, voind chiar să dovedească cu certificate reale” ¹⁶.

Din cele relatate în acest document rezultă că familia conților Bethlen nu a reușit să prezinte nici o dovadă concretă referitoare la prețin-sa convenție pe care ar fi încheiat-o cu locuitorii din comunele de pe valea Birgăului în anul 1780, în baza căreia aceștia ar fi acceptat să fie conscriși ca iobagi. Mai mult chiar, în timpul lucrărilor de conscriere, țăranii s-au plîns de abuzurile funcționarilor domnești susținînd că ei sînt oameni liberi și manifestînd ostilitate față de stăpînii lor feudali. Astfel, la 29 august 1783, delegatul familiei Bethlen s-a prezentat în fața comisiei la Tiha Birgăului, rugînd-o să stea în ajutorul stăpînilor feudali care nu le mai pot porunci oamenilor și cărora li se pot cauza mari pa-gube ¹⁷. Cîteva zile mai tîrziu, la 4 septembrie, vătaful Kelemen, care se afla în serviciul văduvei contelui Nicolae Bethlen, se plîngea în fața co-misiei că voind să vină seara la Tiha a fost atacat de patru iobagi, pe care nu i-a putut cunoaște și care, apucînd el la fugă, l-au urmărit ame-nințîndu-l cu moartea ¹⁸.

În urma acestor plîngerii, comisia a cerut familiei conților Bethlen să avertizeze pe funcționarii ei ca să evite orice prilej de ceartă și, „ca oameni mai pricepuți să închidă un ochi la observările țăranilor simpli

¹⁴ Ibidem, p. 25.

¹⁵ Este vorba de delegatul familiei conților Bethlen, juristul Niclas Gáll, care a reprezentat interesele acestei familii nobiliare pe lângă comisia de conscriere.

¹⁶ Arh. St. București, Colecția microfilme Ungaria, rola nr. 373, c. 177-178.

¹⁷ Ibidem, c. 179.

¹⁸ Ibidem, c. 180.

și chiar dacă ar zice careva dintre aceștia vreo vorbă necuvincioasă, să se facă că n-o aud, căci prin reproșuri reciproce numai s-ar agrava stările și eventualele atrocități față de funcționari. ar fi de neînconjurat" ¹⁹. În același timp, s-au semnalat plângeri că unii dintre vătăfi amenință pe țărani și îi înjură. Ca urmare, pentru a curma asemenea proceduri care ar fi putut avea urmări grave, comisia s-a văzut nevoită să ordone vătăfilor „să se poarte cu modestie, să trateze blind pe oameni, să nu-i amenințe, iar dacă cu buna nu ar putea reuși, atunci să se adreseze comisiei, căci acum nu e timpul și locul de a proceda cu asprime ori chiar cu execuție" ²⁰. Într-un alt document se relatează faptul că aceiași delegat al familiei conților Bethlen, Nicolas Gáll, precum și funcționarii domnești și canceliștii fiscali s-au plins în fața comisiei că „iobagii nu mai vor să dea ascultare oficianților domnești, spunînd că de acum înainte au să se supună numai poruncilor militare; că nici pentru bani nu vor să furnizeze alimente și alte lucruri necesare și că nu mai vreau să asculte nici de solgăbirăul (pretorul) comitatens prezent, care doar este prima instanță judiciară" ²¹. Rezultă, astfel, starea de nemulțumire și agitație în care se afla țărănimea în acel timp și îndemnul la prudență, adresate de comisia însărcinată cu efectuarea conscripției, pentru a evita ca incidentele produse să ia proporții mai mari.

În cele ce urmează vom încerca să prezentăm obligațiile și sarcinile feudale la care erau supuși țărani din comunele de pe valea Bîrgăului, așa cum rezultă din documentele conscripției, începînd cu slujba care era una din cele mai grele obligații la care erau supuși țărani aserviți. Din declarațiile țăranilor în fața comisiei de conscriere rezultă că slujba iobăgească a fost introdusă, fără excepție, pentru toți locuitorii, fiind stabilită la 14 zile de muncă pe an cu brațele pentru un iobag fără animale de tracțiune, iar pentru cei care aveau boi de jug, 12 zile. La acestea se adăugau 4 zile de cărăușie pînă la Cluj. În același timp erau obligați să presteze și alte cărăușii, care trebuiau făcute pentru transportul cerealelor rezultate din dijmă și a lemnului de construcție. În ceea ce privește jelerii, aceștia prestau numai jumătate din slujbele iobagilor ²².

O obligație importantă a țăranilor aserviți era darea pămîntului și taxele. Astfel, pentru recunoașterea dreptului domnesc, fiecare țăran iobag cap de familie era obligat să predea :

— o piele de oaie în natură sau în bani în valoare de	2 fl.	cr.
— două mierțe de ovăz în natură sau în bani	—	18
— o găină	—	6
— zece ouă	—	3
— răscumpărarea torsului fuiorului	—	17

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem, c. 181.

²¹ Ibidem, c. 182.

²² Ibidem, c. 202.

— răscumpărarea cetinei	—	1 ¹ / ₂
— jumătate de octale sămînță de ienupăr	—	25 ¹ / ₂
— 400 șindrile în natură sau în bani	—	24
— zece grinzi în natură sau în bani	—	20
— un trunchi de copac bun pentru grinzi	—	30
— pentru răscumpărarea cheltuielilor domeniale	—	4

Care fac în total :

4 fl. 32 cr.

Întrucît jelerii erau datori a da jumătate din fiecare fel, socotit în bani constituia 2 fl. și 16 cr. de un jeler cap de familie.

Pe lîngă acestea, pentru orice moară iobăgească construită se obișnuia a se da domnului de pămînt o taxă și anume : pentru o moară de făină sau de ferăstrău (joagăr) un florin pe an, iar pentru moară de presat sau piauă 30 creițari. Așa după cum rezultă din documentele conscripției, de plata acestor dări erau scutiți atît juzii domeniali cît și crainicii, morarii și paznicii de păduri ai domnilor de pămînt²³.

În privința dijmelor, în conscripție se menționează faptul că în acele locuri domnii de pămînt s-au obișnuit a dijmui numai cerealele din cîmpurile semănate, grădinile rămase în sesii fiind scutite de dijme și, întrucît din cauza sterilității locului și a lipsei, ca și a slabei gunoiri a pămînturilor de arătură din jurul grădinilor s-a semănat ovăz și grîu de toamnă și-n alte părți de primăvară, din care cauză pentru venitul de dijmă s-au avut în vedere numai aceste cereale. Deoarece un calcul exact în aceste venituri nu se poate face și nici declarațiile martorilor la acest punct nu pot da satisfacție deplină, din acest motiv, împreună cu slujbașii onoratei familii a conților Bethlen, s-a convenit ca acest venit să fie socotit după tabelele de producție în proporția terenurilor arabile iobăgești, a cerealelor, adică a ovăzului și a grîului de primăvară și de toamnă. În privința venitului după miei, iezi, stupi și porci în conscripție se menționează faptul că dijmele din aceste venituri sînt adunate de administratori, dar că și aceste animale trebuie scăzute din tabelul averilor iobăgești și anume : la fiecare sută de oi 40 trebuie considerate sterpe, scăzîndu-le, iar restul de 60 se vor folosi pentru lapte și de la acestea se va extrage venitul²⁴.

Se arată apoi că tot astfel se va proceda și pentru porci și stupi, care nu se obișnuiește a se dijmui, ci s-au răscumpărat numai pe capete. Totalul exact după oile și caprele cu lapte se va face socotind încasarea : 6 cr. pentru o oaie cu lapte, 3 cr. pentru una stearpă și 6 cr. pentru un porc. Referitor la miei, în conscripție se menționează faptul că se obișnuiește a se preda un număr de 40 capete, iar la iezi 12 capete. De această prestație erau scutiți, de asemenea, juzii domeniali, crainicii și paznicii de păduri²⁵.

²³ Ibidem.

²⁴ Ibidem, c. 202-203.

²⁵ Ibidem, c. 203.

În ceea ce privește terenurile alodiale (nobiliare) se relatează că la Josenii Birgăului exista un teren alodial pustiu, avînd o suprafață de 32 stinjeni lungime și 32 stinjeni lățime²⁶.

Referitor la cîrciumi, din conscripție rezultă că la Prundul Birgăului se afla o cîrciumă într-o clădire de formă rotundă, acoperită cu șindrile, avînd pereții din scînduri de pini. Clădirea avea și alte construcții anexe în care se păstrau băuturile ce urmau a fi puse în vinzare. Venitul pentru această clădire destinată pentru cîrciumă este apreciat la suma de 32 fl. renani și 30 cr. Suprafața ocupată de clădire și de curte este apreciată la 10 stinjeni lungime și 10 lățime. În jurul clădirii și curții se afla un gard fasonat din scînduri de pin laterale și din stîlpi de pini înfiți în pămînt, valoarea lui fiind apreciată la 6 fl. renani. În conscripție se menționează, între altele, faptul că această cîrciumă era arendată în anul 1783 pentru suma de 80 fl. renani.

Referitor la venitul cîrciumarului, se arată că, după obiceiul locului, oricare dintre domnii de pămînt poate să impună supușilor cîrciumăritul băuturilor, adică obligația supușilor de a-i vinde în cîrciumă un butoi de vin de 40 vedre, dar locuitorii nu recunoșteau decît un butoi de 30 vedre. În această chestiune se arată că dovezile aduse de administratori, care susțineau interesele stăpînilor de pămînt, nu sînt concludente decît în parte și numai pe un an²⁷. Este cunoscut faptul că în evul mediu stăpîinii de pămînt îi obligau pe supușii lor iobagi să le cumpere băuturile, ca de altfel și alte produse, la prețuri ridicate, indiferent de calitatea acestora.

Din documentele conscripției rezultă că în anul 1783, țăranii aserviți din satele de pe valea Birgăului dispuneau de mori de făină și de pive pentru prelucrarea pănurei. Ele aparțineau țăranilor iobagi, fiind astfel numite mori colonicale. Asemenea mori de făină sînt menționate la Mijloceni, Prund, Bistrița Birgăului și la Tiha, iar pive la Mijloceni și Bistrița Birgăului, unde se afla și un joagăr alodial²⁸. Acesta era ridicat pe nouă stîlpi de stejar, fiind acoperit cu șindrile. Valoarea joagărului și a anexelor lui era apreciată la 30 fl. renani. Venitul net care trebuia să-l aducă folosirea joagărului în timp de un an, cu excepția timpului de patru luni de iarnă, cînd din cauza gheții sau a unor reparații nu funcționa, se aprecia la 173 fl. renani și 40½ cr. Între altele, se menționează faptul că joagărul funcționa șase zile pe săptămînă, cinci zile pentru stăpînul feudal, iar a șasea zi, adică sîmbăta, era cedat morarului în schimbul salariului. Se exceptau zilele de sărbători mai mari cînd nu se lucra. Joagărul producea anual 3.340 bucăți de scînduri bune valorînd fiecare 6 cr. ceea ce făcea 334 fl. renani și 1.366 scînduri colaterale care a 2 cr. bucata făceau 44 fl. renani și 32 cr. Valoarea totală a scîndurilor

²⁶ Ibidem, c. 204.

²⁷ Ibidem, c. 205.

²⁸ Ibidem, c. 200.

se ridica la 378 fl. renani și 32 cr. din care scăzându-se cheltuielile de producție, venitul pe un an rămânea de 204 fl. renani și 51 cr.²⁹.

În ceea ce privește pădurile alodiale (domnești), în conspirație este menționată o pădure care consta din arbori de fag numită Braniște, dar care era prohibită (interzisă) de către domnii de pământ. Pădurea se afla în munții Miroslava, fiind împărțită între toți domnii de pământ și compozitori. În pădurea respectivă se producea și ghindă. Între altele, se relatează faptul că această pădure trecuse nu demult din proprietatea fîscului în posesiunea familiei conților Bethlen. Se menționează, de asemenea, faptul că venitul pentru ghindă n-a fost perceput, întrucît timp de mai mulți ani nu s-a făcut ghindă, astfel că porcii n-au putut fi duși în acea pădure pentru îngrășat³⁰.

Referitor la munți, în conscripție se arată că aceștia sînt numeroși și că aparțin de teritoriul Birgăului. Astfel, sînt menționați munții cu denumirea lor ca : Tomnatecul, Heniul, Parîngul, Muncelul, Porcoaia Mare, Dealul Ursului, Prislopul, Miroslava, Dealul Seninilor, Coasta, Frumușaua, Măgura, Dealul Calului, Dealul Îngrădit, Șandroaia, Buba; Delbidan, Viișoara, Bistricioara, Dealul Negru, Piatra Orbanilor, Zimbri-oaia, Bucșoaia, Dealul Blasii, Virful Ariilor și Locul Reile. Se menționează faptul că unii din acești munți erau alodiali, iar alții au rămas pentru uzul locuitorilor, care au inclus chiar și finul produs aici în conscripția apartenențelor lor iobăgești³¹.

Referitor la lemnărit, în conscripție se arată că din cauza numero-silor munți înconjurători, acoperiți cu păduri, nu se poate nega faptul că nu numai domnii de pământ foloseau pentru edificiile lor lemne cîte aveau nevoie, dar chiar și partea cea mai mare a locuitorilor, care sînt lipsiți de teren suficient în agricultură, le foloseau pentru locuința lor și pentru susținerea vieții și a celorlalte lucruri necesare, a contri-buției regești și, prin confecționarea de șindrile și de alte feluri de produse din lemn, trăgeau foloase din ele și transportîndu-le cu carul le vindeau cu preț minimal la tîrgul de la Bistrița³².

În privința dreptului de vînat și pescuit al locuitorilor, în conscripție se arată că, deși acest drept nu le-a fost interzis, totuși, ei s-au străduit ca, la cererea domnilor de pământ, de mai multe ori pe an, îndeosebi la sărbătorile solemne, să le aducă diferite animale sălbatice ca : cerbi, căprioare, urși și cocoși sălbatici care se pot găsi după starea timpului și. separat, cîțiva funți de șuncă (picioare de porc), toate pentru recu-noașterea dreptului de vînat și pescuit, după evaluarea prețului acestora făcut la fața locului³³.

Așa după cum se știe, satele de pe valea Birgăului dispun de suprafețe mici de teren agricol, care este de calitate slabă fiind astfel

²⁹ Ibidem, c. 206.

³⁰ Ibidem, c. 207.

³¹ Ibidem, c. 208.

³² Ibidem, c. 209.

³³ Ibidem, c. 210.

puțin productiv. Ca urmare, locuitorii din această regiune nu-și puteau asigura necesarul de cereale pentru existența lor, fiind nevoiți să cumpere importante cantități de produse agricole din zona Cîmpiei Transilvaniei, unde își valorificau produsele obținute din prelucrarea lemnului ca : scinduri, șindrile, grinzi, leături etc.

Pentru a ne putea edifica asupra productivității scăzute a terenurilor agricole din regiunea văii Bîrgăului, prezentăm în cele ce urmează cifric această situație, așa cum rezultă din declarațiile țăranilor consemnate în conscripția din 1783 ³⁴.

Producția însămînțărilor	Maximum		În medie		Minimum	
	Clăi	Snopi	Clăi	Snopi	Clăi	Snopi
Dintr-o cîblă de grîu de toamnă						
însămînțată se producea	12	—	8	—	4	—
Dintr-o cîblă de grîu de primăvară	16	—	12	—	8	—
Dintr-o cîblă de orz	12	—	6	—	4	—
Dintr-o cîblă de mei	8	—	4	—	2	—
	Cîblă	Mierță (vadră)	Cîblă	Mierță (vadră)	Cîblă	Mierță (vadră)
O claie de grîu de toamnă producea	—	1½	—	1	—	8/16
O claie de grîu de primăvară	—	1	—	8/16	—	4/16
O claie de orz	—	2	—	18/16	—	1

Este de menționat faptul că, de obicei, o claie în această regiune era formată din 25 de snopi, o cîblă echivala cu patru mierțe, iar o mierță echivala cu 16 cupe (octale). Treierătorii primeau a zecea vadră (mierță) în cadrul salariului pentru munca lor³⁵.

Datele și faptele menționate mai sus, la care trebuie să adăugăm abuzurile nesfîrșite ale stăpînilor de pămînt și a oamenilor aflați în slujba lor, ne dau o imagine asupra situației grele în care se aflau țăranii din comunele de pe valea Bîrgăului în secolul al XVIII-lea, îndeosebi în preajma militarizării acestei regiuni. Fiind în totalitate țărani, ocupația lor de bază era agricultura, creșterea vitelor și păstoritul. Unii dintre locuitori lucrau și la pădure, la fasonatul lemnelor sau la lăzuit, iar alții se ocupau cu diferite meșteșuguri casnice ce au adus faima acestui ținut ca : olărit, șindrălit, cojocărit etc. Existența unor fierăstraie de apă pentru tăiatul lemnului, a morilor sau a dării de pe cîrciumărit, a negoțului cu lemne completează tabloul ocupațiilor locuitorilor din această regiune.

³⁴ Ibidem, c. 210—211.

³⁵ Ibidem, c. 211.

În ceea ce privește situația social-economică a țăranilor de pe valea Birgăului, comisia însărcinată în 1783 cu întocmirea conscripției în scopul militarizării acestei regiuni va înregistra aici iobagi, jeleri (inquilini) dar și oameni liberi și chiar proprietari³⁶. Țăranii iobagi trăiau și munceau pe loturile pe care se aflau în momentul aservirii lor sau pe sesiile primite de la stăpînii feudali, în schimbul anumitor obligații, întemeindu-și pe ele gospodăria propriei. Sesia era astfel împărțită încît să cuprindă loturi rezervate pentru finaț, cereale, și chiar pentru grădini mai mici sau livezi³⁷.

Jelerii erau tot o categorie de țărani dependenți și se pare că pe valea Birgăului erau mai numeroși. Dacă în celelalte zone din Transilvania jelerii erau, în genere, lipsiți de pămînt, unelte și animale, avînd posibilitatea de a se muta de pe o moșie pe alta după expirarea învoielilor anterioare, pe valea Birgăului jelerii aveau ceva pămînt și animale. Existau apoi și țărani liberi care n-au putut fi aserviți cu toate presiunile exercitate asupra lor de stăpînii feudali. Țăranii liberi și făceau simțită prezența în fiecare sat de pe această vale, continuînd tradiția secolelor anterioare, ei constituind un puternic factor de limbă și civilizație românească în această regiune³⁸.

Așa după cum s-a arătat, situația țăranimii de pe valea Birgăului era grea ca de altfel a întregii țăranimii din Transilvania în această perioadă. Ea avea grele obligații față de stăpînii feudali, față de stat și față de biserică; obligații în muncă, natură și bani. Obligațiile în muncă se bazau mai mult pe robotă, prestată de țăranii dependenți cu uneltele și vitele proprii pe moșiile feudalilor, sesiile lor rămînînd adesea nelucrate. Atunci cînd nu se efectua la timp, oamenii aflați în slujba familiei conților Bethlen sau slujbașii comitatensi storceau robota de la săteni „cu funii, lanțuri și temniță”, cum se plîng aceștia în fața comisiei militare. Astfel, chiar la sosirea comisiei pe Birgău, țăranii se prezintă în fața acesteia, plîngîndu-se că stăpînii feudali îi obligă să plece la robotă „pe alte moșii”³⁹.

O dovadă a situației grele în care se aflau țăranii din comunele de pe valea Birgăului o constituie și faptul că chiar în timpul efectuării conscripției militare din 1783, țăranul liber Vasile Mare din Bistrița Birgăului s-a lăsat să fie iobăgit „neștiind ce să mai facă spre a-și economisi pentru sine și copii de cap cîte un florin, oferindu-i-se și 30 de scînduri”⁴⁰. Exploatarea țăranimii de către stăpînii de pămînt și abuzurile acestora reies în mod clar din rapoartele unor membri ai comisiei de conscriere ca, de pildă, maiorul Carol de Heydendorff. Într-o informare a acestuia adresată superiorilor la 27 ianuarie 1784

³⁶ Ibidem. c. 212.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Ibidem, c. 215.

³⁹ Ibidem, c. 216.

⁴⁰ c.f. Virgil Șotropa, *Militarizarea vâllei Birgăului*, în AS, nr. 10, 1929, p. 29.

se arată următoarele : „Excelenței Dvs. vă este vizibilă din tablele anexate cu cât au fost urcate de către stăpîni prestațiile. Unii au urcat munca manuală la 14 zile pe an, alții, nemulțumiți că Dumnezeu a lăsat cea de șaptea zi din săptămînă pentru odihnă, au transformat săptămîna în șapte zile lucrătoare. Alții au fost nemulțumiți de lungimea inegală a zilelor din an, mărind fiecareia care nu a muncit în luna iulie — lună cu cele mai lungi zile ale anului — cu încă cîteva zile peste norma avută“. În continuare, în informarea menționată se arată că : „Pentru oamenii săraci care nu și-au putut procura vite, în loc să-i ajute pe acești nefericiți i-au încărcat cu cote mai mari pentru a-i obliga prin acest mijloc să-și procure vitele (de muncă — n.n.)“⁴¹.

Pentru a-și putea plăti contribuțiile și restanțele de dare, țăranii de pe valea Bîrgăului erau nevoiți să-și vîndă animalele și alte bunuri la tîrgul de la Bistrița ce se ținea odată pe an, între 23—29 august, sau la tîrgul săptămînal de la Prundul Bîrgăului, înființat la 30 iunie 1784⁴². Țăranii bîrgăuani priveau cu jînd la confrății lor de pe valea superioară a Someșului Mare și de pe valea Șieului și valea Mureșului care, în urma militarizării, erau oameni liberi și aveau o situație mai bună. Așa se explică faptul că și ei au primit să fie militarizați numai să scape de sarcinile feudale nesfîrșite; de abuzurile stăpînilor de pămînt și a funcționarilor aflați în slujba lor. Astfel, încă din momentul sosirii comisiei pentru efectuarea conscrierii pe valea Bîrgăului, țăranii au refuzat să mai dea ascultare funcționarilor camerali sau celor ai stăpînilor feudali, nevoind să mai presteze robota și alte obligații iobăgești. Mai mult chiar, ei înaintează comisiei plîngerii în care arată că vătăfii îi amenință, fac apel la ajutorul armatei, îi bat și îi înjură sau comit abuzuri așa cum s-a întîmplat la Rusu Bîrgăului unde cancelistii fiscali au pretins să li se dea alimente în mod gratuit⁴³. Ca urmare, comisia îi îndemnă pe vătăfi și funcționari să trateze cu blîndețe „prostimea“ căci astfel s-ar putea ivi situații grave⁴⁴. Desigur, se avea în vedere starea de spirit agitată în care se afla populația, dar și influența pe care ar fi putut-o avea începutul răscoalei țăranilor din Munții Apuseni de sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan. O dovadă în acest sens o constituie și faptul că autoritățile militare au trimis patrulare la o distanță de o zi pentru a afla știri în legătură cu răscoala⁴⁵.

Nu odată reprezentantul familiei conților Bethlen pe lîngă comisia de conscriere s-a plîns în fața acesteia că iobagii „din ură față de stăpîinii lor, pentru a le produce cît mai multă pagubă“, precum și din alte motive, tăinuiesc o parte considerabilă din pămînturile folosite și din capacitatea și fertilitatea acestora, tăinuiesc veniturile pe sesii

41 c.f. AVSL, vol. 25, pp. 229—230.

42 c.f. Virgil Șotropa, *op. cit.*, pp. 13—14.

43 Arh. St. București, Colecția microfilme Ungaria, rola nr. 373, c. 220.

44 *Ibidem*, c. 221.

45 c.f. Virgil Șotropa, *op. cit.*, p. 4.

și din munți ca, de pildă, în muntele Muncel, unde în loc de 9 care de fin declară 6, iar Filip Rîzniș din Tiha Birgăului ar fi tănuit producția de pe un lot de pământ întreg⁴⁶.

Considerăm necesar să menționăm faptul că, deși conscripția din 1783 se referă numai la localitățile de pe valea Birgăului⁴⁷, cuprinzând astfel o zonă relativ restrînsă, ea prezintă importanță deosebită întrucît situația pe care o reflectă, nemulțumirile și frămîntările țărănimii din această zonă sînt identice sau foarte asemănătoare în întreaga zonă de nord-est a Transilvaniei. Se știe că în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, ca urmare a intensificării exploatații sociale, mișcările țărănești au cunoscut o amploare deosebită, culminînd cu marea răscoală de sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan din 1784. Nemulțumirile și frămîntările țăranilor de pe valea Birgăului se încadrează astfel în lupta țărănimii din întreaga Transilvanie.

Este de menționat faptul că în conscripția din 1783 au fost conscriși toți capii de familie din fiecare sat, chiar și aceia care nu posedau nici un fel de avere imobilă, precum și sesiile vacante. În prima coloană este trecut numărul casei, iar în cea de a doua numele capului de familie, scris adesea cu numele de botez înainte. Unele case sînt conscrise cu termenul de „deserta” adică părăsite sau goale, în altele locuiau cîte două și chiar trei familii, după nume mai adesea înrudite, părinți cu fii căsătoriti sau gineri, poate bunici cu nepoți, bătrîni întreținuți, însă numai aproape pe linie bărbătească. În coloanele următoare, pentru fiecare poziție de nume, este conscrisă sesia iobăgească sau pămîntul de lingă casă (grădina casei) cu indicarea lățimii la drum și a lungimii în adîncimea incintei, precum și suprafața în stînjeni pătrați. Terenurile arabile sînt consemnate în găleți și mierțe, arătîndu-se și suprafața lor în stînjeni pătrați. Finațele sînt redată în care de fin. Se face apoi totalul acestor suprafețe în stînjeni pătrați stabilindu-se incinta totală a gospodăriei din vatra statului, adică grădini și curți, arături și fînețe. Un alt grup de coloane indică suprafața grădinilor, arăturilor și finațelor aflate în registrele satelor. În partea a doua a conscripției sînt înfățișate terenurile arabile și finațele pe care locuitorii individuali, capi de familie, le lucrau în calitate de iobagi sau jeleri, în folosul stăpînilor feudali, cultivate cu grîu de toamnă, de primăvară, ovăz și recoltări de fin. La sfîrșitul conscripției este întocmită pe sate și total pe întregul domeniu al Birgăului o recapitulație în care sînt totalizate satele menționate mai sus.

În conscripție sînt cuprinse și animalele pe care le posedau țăranii : cai, boi, vaci, viței, oi, capre, porci și stupi, care formau averea proprie a lor⁴⁸.

⁴⁶ Arh. St. București, Colecția microfilme Ungaria, rola nr. 373, c. 224.

⁴⁷ În conscripția din 1783 sînt menționate șapte localități și anume : Rusu Birgăului, Mijloceni, Joseni, Suseni, Prundul Birgăului, Tiha și Bistrița Birgăului. Mureșenii Birgăului au luat ființă odată cu militarizarea din cîntunul cu același nume.

⁴⁸ Arh. St. București, Colecția microfilme Ungaria, rola nr. 373, c. 213-214.

La sfârșitul conscripției sînt prezentate mai multe tabele recapitulative privind repartizarea întregului domeniu al Bîrgăului pe cei zece membri ai familiei conților Bethlen, cu evaluări în bani și despăgubirile ce urmau a le primi fiecare⁴⁹.

Este de remarcat faptul că în timpul efectuării conscripției au fost consultați și locuitorii mai bătrîni și mai cu stare de pe domeniul Bîrgău și anume : Podișcă Mihai și Cristea Ioan, iobagi ai contelui Paul Bethlen. În satul Rusu Bîrgăului sînt menționați Țarcă Vasile și Trif Grigore, iobagi ai urmașilor contelui Alexiu Bethlen. În Joseni, Nistor Lupu și Ghiță Ioan a lui Alexandru ; în Mijloceni, Zaharie Lupu, iobag, al contesei Caterina Csáki, văduva contelui Nicolae Bethlen și Beble Gheorghe a lui Ladislau senior. La Suseni, Găvan Ioan, iobag al urmașului contelui Alexiu Bethlen. Bruj Ioan a lui Iosif în Prundul Bîrgăului, Selvan Chirilă, iobag al contelui Bethlen senior, Buta Lupu, iobag al lui Grigore Bethlen junior din Bistrița Bîrgăului. Sînt menționați apoi Parasca Gheorghe, iobag al contelui Ladislau Bethlen junior și Matei Andrei, iobag al contelui Adam Bethlen din satul Tiha Bîrgăului. Așa după cum se arată în conscripție, aceștia au fost supuși la un jurămînt foarte sever, ca de altfel și reprezentanții militari și fiscali. Se menționează, de asemenea, faptul că au fost măsurate terenurile curiale (alodiale) și colonicale (iobăgești) în prezența domnilor comisari⁵⁰.

În conscripție sînt menționați cinci țărani iobagi care au fugit în Moldova și anume : Lazăr, Sava și Grigore a lui Cichera din Suseni, Ilie Coviță din Prund și Dumitru Mîrza din Bistrița Bîrgăului⁵¹. Desigur, numărul celor plecați în Moldova era mult mai mare dar sînt menționați doar cei plecați în ultimul timp.

Așa după cum s-a arătat mai sus, în conscripție sînt consemnate și morile colonicale (iobăgești) și anume : morile de făină, pieule și joagărele ce aparțineau iobagilor contelui Paul Bethlen după cum urmează :

Nr. crt.	Numele proprietarilor	Localitatea	De făină	Piue	Joagăre
			Proprietari în întregime sau în parte		
0.	1.	2.	3.	4.	5.
1. Floro Simion		Rusu			
		Bîrgăului	1/4	—	—
2. Popa Toader		"	1/2	—	—
3. Oanea Pahonie		Joseni	—	1	—
4. Șut Rus		"	1	1	—
5. Cirilă Rusca		"	1	3	—
6. Trif Alexandru		"	1/2	1	—

⁴⁹ Ibidem, c. 179.

⁵⁰ Ibidem, c. 201.

⁵¹ Ibidem, c. 279.

0.	1.	2.	3.	4.	5.
7. Hogi Ilie	Joseni	1	2	—	
8. Hogi Maftei	"	—	1	—	
9. Trif Grigore	"	—	1/2	—	
10. Trif Onișor	"	—	1/2	—	
11. Dan Chirilă	"	—	1	—	
12. Alexa Hoza	"	—	1	—	
13. Trif Rus	"	1/2	—	—	
14. Toader Hulpe	Mijloceni	—	1/2	—	
15. Pintilie Orban	"	1/2	—	—	
16. Dumire Alexa	Joseni	1	1	—	
17. Petru Orban	Suseni	1/2	—	—	
18. Danea Vasilie	"	1/3	—	—	
19. Dod Lupu	"	1/4	—	—	
20. Danea Ștefan	"	1/3	—	—	
21. Dod Luca	"	3/4	1	—	
22. Dod Ioan	"	—	1	—	
23. Petru Ganea cu G. Sandu	Prund	1	—	—	
24. Ilemnud Dumitrașcu	"	1/4	—	—	
25. Vrășmaș Vasile	"	1	—	—	
26. Rus Monda	"	—	—	1/4	
27. Buidan Gavrilă	Bistrița Birgăului	—	—	1/4	
28. Toader Vasul Belei	"	—	1	—	
29. Lupu Blandeș	"	—	1	1/4	
30. Loghin Șoncan	"	—	—	1/8	
31. Lazăr Hampo sen.	"	—	—	—	
32. Simion Vodă	Tiha	1/2	—	—	
33. Iuon Savu Purcel	Tiha	1/2	—	—	
T O T A L :		11 ² / ₃	18 ¹ / ₂	1	

Desigur, țăranii iobagi plăteau anumite taxe după morile de făină, piule și joagărele pe care le posedau, așa după cum s-a arătat mai sus.

Este de remarcat faptul că în conscripție nu sînt menționați întotdeauna stăpînii feudali de care aparțineau iobagii care posedau asemenea mori, piule și joagăre. Astfel, pe lîngă cele menționate mai sus, în conscripție apar și alte asemenea mori cu numele proprietarilor iobagi și localitățile în care se aflau, după cum urmează :

Nr. crt.	Numele proprietarilor	Localitatea	De făină	Piule	Joagăre
			Proprietari în întregime sau în parte		
1.	Simion Zăvoian	Joseni	—	1	—
2.	Andron Bogi	Tiha	—	1/2	1/2
3.	Tătar Ioan	Tiha	—	1	—
			—	2 ¹ / ₂	1/2

52 Ibidem, c. 201.

53 Ibidem, c. 319.

Ținem să menționăm faptul că efectuarea conscripției nu s-a făcut în mod global și unitar pe întregul domeniu feudal de pe valea Bîrgăului, ci pe familii de stăpîni feudali, adică în funcție de țărani iobagi și jeleri pe care unul, doi sau trei din nobilii aparținători familiei conților Bethlen îi posedau în comunele din această regiune. Așa se explică faptul că în conscripție există patru tabele în care sînt consemnate numele țăranilor iobagi și jeleri din comunele de pe valea Bîrgăului, terenurile arabile și de fînate pe care le aveau în folosință, precum și obligațiile lor față de stăpîinii feudali. În tabele sînt consemnate, de asemenea, sesiile populate și cele pustii, precum și animalele aflate în posesia țăranilor iobagi și jeleri.

Adăugînd cifrele din cele patru tabele cuprinse în conscripție, rezultă că la data respectivă în comunele de pe valea Bîrgăului existau 729 familii de țărani iobagi și 125 familii de țărani jeleri, așezate pe 564 de sesii, cuprinzînd terenuri arabile și fînate, pentru folosirea cărora țăranii efectuau 523 slujbe iobăgești și 45 slujbe jelerești. Rezultă astfel că 206 iobagi și 80 jeleri își răscumpărau slujbele, adică robota și obligațiile în produse cu bani, fapt menționat în conscripție. Din aceleași tabele rezultă că pe întreg domeniul feudal al Bîrgăului existau la acea dată 44 sesii pustii ⁵⁴.

În privința numărului animalelor, din cele patru tabele cuprinse în conscripție rezultă că la acea dată cele 729 familii de iobagi și 125 familii de jeleri posedau 250 cai, 627 boi, 971 vaci, 608 viței, 2.420 oi și capre, 484 porci și 292 stupi ⁵⁵. Este de remarcat faptul că, deși este vorba de o regiune montană, numărul animalelor aflate în posesia țăranilor dependenți este destul de mic. Așa cum rezultă din conscripție, țăranii nu dispuneau de terenuri suficiente pentru a întreține mai multe animale, dar nici de timpul necesar pentru a se ocupa de gospodăriile lor, deoarece erau prea mult solicitați la muncile ce le efectuau în favoarea stăpînilor feudali. Abia după militarizare, cînd munții, pășunile și terenurile agricole vor intra în posesiunea țăranilor, în schimbul obligațiilor militare, numărul animalelor va crește într-o măsură însemnată, fapt care a făcut ca situația lor să cunoască o îmbunătățire sensibilă nu numai pe plan economic, ci și pe plan social-politic și cultural. Odată cu militarizarea, țăranii din comunele de pe valea Bîrgăului au fost declarați oameni liberi, fiind scutiți de robote și de unele dări, iar învățămîntul va cunoaște o dezvoltare însemnată, înființarea și întreținerea școlilor fiind mereu în atenția autorităților militare.

54. *Ibidem*, c. 277–278.

55. *Ibidem*, c. 199–200, 316–317.

Din datele și faptele prezentate și analizate mai sus rezultă că la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în regiunea văii Birgăului starea de spirit a țărănimii era destul de încordată, ca urmare a intensificării exploataării sociale și a asupririi naționale din partea stăpînilor feudali și a organelor administrative de stat. Incorporarea acestei regiuni în cadrul districtului militar al regimentului II românesc de graniță cu sediul la Năsăud, în anul 1783, a avut urmări pozitive, întrucît situația locuitorilor a cunoscut o îmbunătățire atît pe plan economic, cît și pe plan social-politic și cultural. Militarizarea a marcat începutul unui nou capitol în istoria acestui ținut.